

ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ - ПАВЛИКЕНИ В НАВЕЧЕРИЕТО НА СВОЯТА 30 ГОДИШНИНА

През 2008 год. се навършиха 30 години от създаването и официалното откриване на Исторически музей – Павликени. В продължение на 30 години музеят съхранява и популяризира, издирва и проучва културно-историческото наследство на Павликени и 20-те селища от община Павликени. Във фондовете на музея се съхраняват над 22 хиляди фондови единици движими паметници на културата. Чрез публикуваните материали в научната литература, в местния и регионален печат, както и чрез разпространените вече печатни издания, музеят допринася за популяризиране историята на Павликенския край. Като един от малкото културни институти в града Историческият музей има съществена роля за патриотичното и естетическо възпитание на младото поколение в общината ни.

Исторически музей - Павликени се помещава в самостоятелна двуетажна сграда по проект на арх. Теофил Теофилов и разполага с 600 кв.м. площ за постоянната си експозиция. Над входа на сградата има монументално художествено пано по проект на художника Григор Спиридонов, изпълнението на което е дело на скулптура проф. Георги Чапкънов. (Сн.1)

Строителството на музея се осъществява със средства от бюджета на Община- Павликени. Изгражда се на местото на стара сграда, която е строена за Ловен дом през 30-те години на миналия век. Земята е принадлежала на старейшината на града Атанас х.Славчев, който подарява безвъзмездно на своите съграждани част от земята си за да се построи Ловния дом. През 40-те години сградата е използвана за училище и детска градина, а в годините след Втората световна война става болничен диспансер. През 1975-76 год. старата сграда е съборена напълно и на нейно място е изграден музеят в съвременния му вид. Музеят е построен от строителните фирми в Павликени, както и с участието на стотици жители на града.

По данни на Акт № 1 от 5 юни 1978г. сградата е с площ от 403 кв.м. и първоначална стойност от 193740 лв. Към нея принадлежи и дворно място от 6600кв.м.(по 3лв/кв.м.) На основание на заповед № 2222 от 27.12.1977г. на председателя на Окръжен народен съвет – В.Търново и с Акт № 1 от 5 юни 1978г., сградата на музея и прилежащият му двор са предадени безвъзмездно на Окръжен исторически музей – В.Търново. 10 години по-късно през 1988 год. собствеността отново е възстановена на Община Павликени – Предавателно-приемателен протокол от 29 февруари 1988 г. Последната промяна в собствеността на сградата става през 2002 год., когато с Акт № 949 от 15.11.2002г. музеят е обявен за публична общинска собственост на Община – Павликени.

Първата експозиция е била подредена и е посрещала посетители още в навечерието 18 май 1978г. -Международния ден на музеите. Тя е дело на екип от специалисти от Великотърновския исторически музей и местни краеведи, които събират експонатите при експедиция из Павликенските села. Първите официални гости на музея, начело с Людмила Живкова - тогава председател на Комитета за култура, са посрещнати на 23 септември с.г. Официалното откриване на сградата на Исторически музей – Павликени става на 6 октомври 1978год.

През 1993 год. екип от специалисти на Регионален исторически музей –В.Търново и Исторически музей – Павликени подреждат нова постоянна експозиция, която все още е действаща, но като цяло вече е остаряла, както тематично, така и като изразни средства. Постоянната музейната експозиция се нуждае от цялостно обновяване и актуализиране

На първия етаж на сградата е разположена “Художествена галерия”, която разполага с около 200 произведения на изкуствата – живопис, графика и скулптура. Сред художниците, чиито творби галерията притежава, са живописците проф. Бойчо Григоров, проф. Иван Бочев, Благой Иванов, Преслав Кършовски, Иваничка Панева, Стефан Петков , Николай Иванов, доц. Цанко Петров, доц.Тошко Дончев, Симеон Халачев, Искра Гасева, Лалю Минков и др. Графиките са на проф.Никола Хаджитанев, Григор Спиридонов, Спиридон Борисов, Христо Цацинов и др. Изложените скулптури са на проф. Иван Фунев, проф. Ненко Маров, доц. Минчо Минев, Кирил Анев, Венко Тонев, Марин Флоров и др.

На втория етаж на музея е подредена общо историческа експозиция, в която по хронологичен ред е проследена историята на Павликени и региона. Показаните музейни ценности са тематично подредени в разделите: “Археология”, “Възраждане”, “Етнография”, “Нова и най-нова история”.

В раздел “Археология” са експонирани разнообразни по форма, украса и предназначение керамични съдове и предмети от Античния керамичен център (II –IV в. от н.е.). Откриването и проучването на керамичния център започва през 1971 год. На разстояние 5 км западно от Павликени, в м.”Върбовски ливади”, е открит голям архитектурен комплекс (вила рустика), датиран към началото на II в.н.е. Той е възникнал върху старо тракийско селище. Има различни по размери и предназначение помещения, подредени около вътрешен двор с колонада. Отоплителното съоръжение (хипокауст), римската баня, подовото покритие и част от орнаментите, както и намереният разнообразен археологически материал, доказват принадлежността на обитателя на сградите към тогавашната аристокрация. В едно от помещенията е намерен съд с 3700 сребърни римски монети от I-II в. (Сн. 2, 3)

Това, което прави обекта уникален са разкритите, консервирани и експонирани грънчарски пещи и работилници за производство на

художествена, битова и строителна керамика, както и възстановките, демонстриращи технологията на античното керамично производство. В района на комплекса са намерени множество глинени съдове, лампи и теракоти, детски играчки; бронзови апликации, пръстени и гривни; мраморни оброчни плочи; разнообразни земеделски оръдия на труда и др. (Сн. 3-а, 4-а)

В раздела “ВЪЗРАЖДАНЕ” на музейната експозиция е представен периода на национално освободителните борби в Павликенския край по време на османското владичество. Проследено е преминаването през района на четите на Филип Тотю (1867) и на Хаджи Димитър и Стефан Караджа (1868), както и местата на най-драматичните им битки с вековния поробител. Специално място е отредено на дейността на Бачо Киро и на местните революционни комитети, както и на четата на поп Харитон по време на Априлското въстание през 1876 год. Павликенският край е освободен още в първата фаза на Освободителната руско-турска война през 1877г., в която участват над 200 опълченци от селата на района.

Уникален експонат от този период е стенописният Вечен календар на отец Матей Преображенски (Миткалото), изработен през 1870 год. от тревненския зограф Венко. Календарът е с размери 158 – 116 см и е бил изографисан върху стената на Българското народно взаимно училище в с.Михалци, община Павликени. Днес стенописът е единственият запазен веществен документ за самородния гений на Миткалото. От 2000 г. оригиналът на календара се съхранява в експозицията на Павликенския исторически музей. (Сн. 4)

Най-атраktivната част на експозицията е раздел “ЕТНОГРАФИЯ”, в която тематично са представени отделни моменти от бита и трудовата дейност на хората от Павликенския край през периода на Възраждането. Експонирани са оръдия на труда, използвани в земеделието и животновъдството, както и в някои от занаятите като тъкачество, грънчарство, дървообработване, медникарство и др. Показани са характерните за региона носии, тъкани, шевици и женски накити. В отделни витрини са представени обзавеждането на домовете; празничната обредност и някои ритуали при традиционните празници като българската сватба, Великден, Коледа, Сурваки, Трифон Зарезан и др. (Сн.5)

Постоянната музейна експозиция завършва с раздел “НОВА И НАЙ-НОВА ИСТОРИЯ”, в който е проследено развитието на Павликени след Освобождението през 1878 г. до 60-те години на ХХ в. Чрез много снимки, документи и други експонати е разказано за утвърждаването и развитието на селището като средищен административен, търговски и транспортен център на Павликенска околия през първата половина на века. Акцентирано е върху първите занаятчийски работилници, фабрики и кооперации; отделено е специално място за дейността на Павликенското читалище, за първите училища, обществени организации и дружества. Много снимки, документи и

материали доказват участието на павликенци във Втората световна война, в кооперативното и бригадирското движение. Отредено е място за развитието на спорта през годините. Подредена е и колекция от печатни издания посветени на Павликени, както и авторски книги на наши съграждани.

Успоредно с постоянната музейна експозиция ежегодно в залите на музея се уреждат **временни тематични изложби**, посветени на юбилейни годишнини или на актуални теми и събития от историята на Павликени и района. За периода от 2000 до 2010 год. в музея са уредени 14 тематични изложби, като 4 от тях са гостуващи от други музеи или институции, а 10 са с материали от фонда на музея. Подредени в хронологичен ред изложбите са следните:

1/. м. май 2000 г. – “Българските банкноти след 1878г.” – колекция-дарение на инж. Марин Георгиев- председател на Нумизматичното дружество в Павликени;

2/. м.юни 2000 г. - “Новопостъпили дарение във фонда на Исторически музей – Павликени”;

3/. м.май 2001 г. – “Амулети и талисмани” – изложба на д-р Ангел Гоев - Габрово;

4/. м.декември 2001 г. – “Коледни и новогодишни картички от началото на ХХ в” (колекция от фонда на Исторически музей – Горна Оряховица);

5/. м. април 2002 г. – “Кметовете и административното управление на Павликени след Освобождението 1878 г. до наши дни” / постоянна изложба в сградата на Община – Павликени/;

6/. м. юни 2002 г. – “ В памет на Богдан Султов” – изложба по повод 30 години от първите археологически разкопки на Античния керамичен център край Павликени и творчески портрет на н.с.д-р Богдан Ж.Султов (1930 – 1982);

7/. м. октомври 2002 г. – “Двете християнства – православие и католицизъм” – (съвместна изложба с Унгарския културен институт в София и Дамски клуб – П-ни);

8/. м. юни 2003г. изложба-концерт “Двамата братя и златната ябълка” – изложба (живопис, иконопис, графика и скулптура) на братя Момчил и Тодор Тасеви и джаз-концерт на братя Атанас и Боян Бончеви /съвместна инициатива с Дамски клуб – Павликени/;

9/. м. октомври 2003год. изложба “25 години Исторически музей - Павликени”;

10/. м. декември 2003г. – изложба на сурвакници /съвместно със СОУ “Бачо Киро” – Павликени/;

11/. м.май 2004 г. – изложба “Пощенски картички от първите десетилетия на ХХ век” (колекция на Георги Колев);

12/. 3 март 2005 г. – изложба “Християнски икони и църковна книжнина”;

13/. 1 ноември 2005г. – фотодокументална изложба “125 години образователно дело в Павликени”;

14/. 13 юни 2007 год. – изложба „Занаяти и занаятчийски работилници от Павликени”. Изложба представя 15 вида стари български занаяти, инструменти от занаятчийски работилници в Павликени, както и техни произведения. Посетителите могат да видят автентични предмети, снимки и документи от занаятчийските работилници, в които са се обработвали дърво, метал, кожа, текстил и други естествени материали. Изложбата е посветена на 130 годишнината от Освобождението на града. (Сн. 6, 7, 8)

15/. Нумизматична изложба с материали от фонда на музея – по повод 18 май – Международен ден на музеите - 2009 год.

16/. Изложба на карикатури „Несериозно за парите” – с материали на Дома за хумор и сатира – гр.Габрово –ноември 2009г.- февруари 2010г;

17/. Изложба „По стъпките на Отче Матей” с материали на Регионален исторически музей – В.Търново – м. март – април 2010 год.

18/. Изложба с материали от фонд „Нумизматика и археология” на Исторически музей – Павликени – м.май 2010 г.;

19/. II Международен фотосалон „Музика в обектива” – фотографска изложба организирана от Фотографска Академия, Община Павликени и Исторически музей – Павликени – м. септември 2010 г.

20/. Изложба „90 години СОУ „Бачо Киро” – фотографска изложба , организирана съвместно от музея и от училището – 1 ноември 2010г.

21/. Изложба „Родословие” – изложба с родословни дървета и материали от ученически конкурс „История на моето семейство”, организатор Исторически музей – Павликени, по повод Деня на християнското семейство – м. ноември 2010 г.;

Друго направление в дейността на Исторически музей – Павликени е научно изследователската работа и популяризирането в научната литература на отделни аспекти от историческото минало на Павликени и района. За последните 10 години дело на музея са 6 печатни издания – 3 книги, посветени на историята на гр.Павликени и 3 рекламни дипляни, представящи съответно църквата, музея и града :

1/. Цонева , “Страници от историята на Павликени”, Университетско издателство “Св. Кл. Охридски”, София 1999 год., 360с.;

2/. Цонева Н., Дипляна “Павликени”, сн. Петко Йончев, изд.1989г.;

3/. Цонева Н., Дипляна “120 години православен храм “Рождество на Пресвята Богородица” – Павликени”, сн. Бойко Блажев,изд. 2002 год.;

4/. Цонева,Н. Дипляна “Исторически музей – Павликени” по проект пред Националния център за музеи, галерии и изобразителни изкуства към министерство на културата;

5/. Цонева Н, „Павликени – античен и вечен”, Университетско издателство „Св.Кл.Охридски”, София, 2006 год., 284 с.;

6/. Цонева Н, „Войници на Отечеството”, Университетско издателство „Св.Кл.Охридски”, София, 2007 год., 240 с.;

Успоредно с тези печатни издания в обръщение са и публикации и научни съобщения от национални научни конференции. С отпечатаните 26 публикации от последните 10 години музеят допринася за популяризиране историята на Павликени и селата от района:

1/. Сб. Титани на една епоха –“ Участници в Априлското въстание – жители на Павликени след Освобождението”;

2/. Сб. Известия на Исторически музей – В.Търново, том. XIII, 1998 год., “По въпроса за административното управление на Павликени след Освобождението

3/. Сп. Минало, бр.4 от 2000 г., изд. ЕООД “Юруков” – София, “Железопътната гара – важен фактор за развитието на Павликени през първата половина на XX век”;

4/. Сп. Минало, бр.4 от 2002 год., Изд. ЕООД “Юруков” – София, “За съдбата на въстаниците от четата на поп Харитон и Бачо Киро, доживяли Освобождението на България”;

5/. Сб. Известия на Регионален исторически музей – В.Търново, бр.17-18, 2002-2003 “Балканджиите като участници в демографските промени на Павликени след Освобождението”;

6/. Сб. Историко – медицински сборник, Изд. Национален музей на медицината – гр.Варна, год.1, бр.1, м. XII 2002 год., “Здравеопазването в Павликени (1878-1947г.)

7/. Сб. “Народна култура на балканджиите” – том 3, 2002 год. , изд. ЕМО “Етъра” – Габрово – “Преселниците - балканджии в Павликени”;

8/. Архив за поселищни проучвания, год.VIII, 1999 г.,кн.3-4, изд.2003г.;“Наводнението в долината на р.Росица през 1939 год.”;

9/. Юбилеен в-к “60 години град Павликени” – м.юни2003 год. ;

-ст. “Първите решения на Павликенската градска община”;

-ст. “В памет на Георги Стоянов Тутев”

-ст. “Ганчо Ботев Станев – биографични данни”;

10/. Юбилеен сборник в чест на проф. Йордан Йорданов ,Изд. на Регионален исторически музей - В.Търново, 2003г. – “Тракийските бежанци в Павликени. Произход, съдба и адаптация”;

11/. Сб. Материали от Национална конференция “Панаири, пазари и тържища по българските земи”- Търговище,2003г.; “Павликенският пазар – важен фактор за развитието на селището през първата половина на XXв.”

12/. Сп. “Минало”, кн.1 от 2004 год., изд. ЕООД “Юруков” – София, “Тракийските бежанци в Павликени. Произход, съдба и адаптация”;

- 13/. Сб. Материали от Научна конференция за историята на с.Вишовград, “Четите на Фирип Тотю, Хаджи Димитър и Стефан Караджа през погледа на жителите на Павликенския край”, изд.В.Търново, 2004 год.;
- 14/. Сб. “Земеделското движение в България – история, развитие, личности” – материали от Национална научна конференция – Пазарджик, м.април 2004 год .- “За дейността и проблемите на Околийската земеделска дружба в Павликени (1944 – 1948)”;
- 15/. Известия на Регионален исторически музей – Русе, том 9, 2005г., Юбилейна научна конференция по археология и история на тема “Градът” – “Пътят на село Павликени към града”;
- 16/. Известия на Регионален исторически музей – Велико Търново, том XX, 2005 год. – материали от VIII-те музейни четения – “Занаятчийските трудово производителни кооперации в Павликени 1945 – 1954 год.;
- 17/. В: Сб.“Втората световна война и България 1939 – 1947год.” – (материали от научна конференция в Сливен,) Изд.РИМ -Сливен, 2006 г., Цонева Н., “Войната през погледа на военнослужещите от Павликенска околия”, с. 280-289;
- 18/. В : Юбилеен сборник в чест на ст.н.с.д-р Хр.Харитонов „Монетите и банкнотите – възможни прочети”, Изд. РИМ – В.Търново, 2005 год. , Цонева Н, Нумизматични колекции от фонда на Исторически музей Павликени, с.246 – 251;
- 19/. В: Сб. Следвоенна България между Изтока и Запада (материали от Научна конференция , Хасково, 2004 г.) , Цонева Н, Занаятчийските трудово производителни кооперации в Павликени 1945 – 1954 г., с.304-319
- 20/. В: Годишник „Българско Възраждане”, том.8, София 2006 год., Цонева Н., „ Живот, отдаден на Отечеството – свещеник Петър Драганов”, с.232 – 242;
- 21/. В: Сб. Строителите на съвременна България и Габрово, (материали от научна конференция, Габрово 2006год.) Цонева Н., „Атанас х.Славчев – пръв гражданин и „старейшина” на Павликени”, с.97 – 103 ;
- 22/ В: Сб.Народните занаяти – минало, настояще и бъдеще, том I, съставител ст.н.с. д-р Ангел Гоев, Габрово, 2006 , Цонева Н., „Развитие на занаятите в Павликени през първата половина на XX век”, с.59 – 75;
- 23/. В: Известия на Регионален исторически музей – В.Търново, том XII, 2007 год., Цонева Н., „Нови дарения за фонд „Етнография” на Исторически музей – Павликени, с. 312 – 324;
- 24/. В: Сб. Еротичното в историята, том I, Изд. АЕК „Етър” – Габрово, 2009 г., Н.Цонева – „ Еротични внушения върху артефакти от Павликенския край”, с.23-49;
- 25/. В: Сб. Националноосвободителните движения в българските земи XV – XIX век, Изд. ИМ – Чипровци,2008 г. , Н.Цонева – „Християнските

църкви в Павликенския край и участието им в националноосвободителните борби през XIX век”;

26/. В: Сб. Известия на Исторически музей – Дряново, том 1, 2009 г. – Н. Цонева, „Християнските църкви в Павликенския край и участието им в националноосвободителните борби през XIX век”;

Исторически музей – Павликени участва във всички юбилейни чествания на важни исторически събития на територията на общината. Изнасяни са доклади на общоградски чествания и конференции :

- „ 3 март – Освобождението на България” (доклади на общоградски чествания в Павликени);

- “125 години от Априлското въстание 1876 год.”- Бяла черква, 2001 г.“За съдбата на четниците след Освобождението 1878 год.”;

- “125 години от Априлското въстание 1876 год.” – Дряново, 2001 г. “ Четите на Ф.Тотю, Х.Димитър и Ст.Караджа през погледа на българите от Павликенския край”;

- “125 години от освобождението на с.Карайсен” – с.Карайсен, 2002 год. - “Опълченците от Павликенския край и участието им във войната 1877-1878 год.”

- „140 години от битката на Филип Тотю и четата му в м.Косматица край с.Върбовка” (доклад на юбилейно честване)

В залите на Исторически музей – Павликени се провеждат различни срещи, разговори, тържества, които утвърждават музея като културно средище в малкия град. По значимите през последните няколко години са:

- Среща - разговор с Андрей Пантев - съвместно с Дамски клуб-Павликени, м. ноември 2002 год.;

- Тържества и открити уроци по повод 3 март и Освобождението на България – с ученици от СОУ “Бачо Киро”- Павликени, 2000 – 2005 год.;

- Празник на народното творчество с ученици от СОУ “Бачо Киро” – Павликени, м.май 2005 год.;

- “Като огъня от кладата гореща” – представяне на сборник с художествени произведения на ученици от СОУ “Бачо Киро” – Павликени , м.юни 2005 год.;

Основно направление в работата на Исторически музей – Павликени е събирателската дейност. Обогащаването фонда на музея става предимно чрез дарения или в резултат на събирателска дейност, тъй като средства за откупки на музейни предмети няма. През настоящата 2007 година фонда на музея надхвърли 20 хиляди фондови единици, като броят на движимите паметници на културата е много по-голям. Само през последните две години дарителите на музея са над 20 жители на Павликени. Подаряват се колекции от снимки, архивни документи, етнографски предмети, стари инструменти и предмети на бита, книги и картини.

Все по-често дарители на музея стават местни иманяри – млади момчета, които носят в музея дребни монети с ниска нумизматична стойност, части от фибули или различни метални предмети, на които са попаднали металотърсачите им. Вероятно дарителските им жестове са предизвикани от страха за евентуална полицейска акция, но всяка нова находка за фонда на отдел „Археология” е добра придобивка за музея.

Активността на иманярите в общината предизвиква необходимостта от съответната реакция от страна на музея. Все по-често се посяга на уникални архитектурни фрагменти или на археологически находки, особено на тези от античността. От няколко години Исторически музей – Павликени предприема конкретни действия за събиране и опазване на архитектурни фрагменти и антични паметници на културата, които се намират в землищата на павликенските села. Община Павликени е изключително богата на паметници на културата, особено от периода на античността. Всички села от общината са изградени върху основите на стари антични селища. В периода II- IV в.от н.е. тези земи са влизали в пределите на античния град Никополис ад Иструм. В землището на всяко село в региона има останки от антични сгради, архитектурни паметници, а керамичните фрагменти могат да се събират на много места след всяка по-дълбока оран. В нашата община са уникалните керамични центрове в Бутово, Бяла черква и край Павликени. И за цялото това несметно богатство – почти никой не отговаря. В община Павликени няма действащ археолог вече 25 години след смъртта на Богдан Султов.

Първата спасена археологическа находка бе надгробна стела, открита в кариерата за глина на Керамичния завод в с.Бутово. Стелата е изработена от т.н. ”хотнишки камък” и има размери 2,32 – 1,05 – 0,64 м. Периферията на лицевата страна е украсена с лозови клонки, листа и грозде. В горната част на стелата са изобразени бюстове на мъж и на жена, вместени в рамка с формата на античен храм. В долната част на стелата е изписан текст на латински език. Според украсата и съдържанието на надписа надгробната стела датира към последното десетилетие на I в.от н.е. Подробно описание на находката прави н.с.Иван Цървов. (Сн. 9)

Друга уникална находка във фонда на Исторически музей – Павликени е скален постамент с посветителен надпис от светилище в чест на Върховния бог Юпитер. Паметникът на културата е от периода на античността и е поредното доказателство за богатото културно-историческо наследство на Павликени. Посветителния надпис е намерен в местността “Лакото дере” в северната част от землището на Павликени. Той е изписан върху скален постамент с размери: в основата 50 –50 см и с височина 147 см. В надписа се разчита и името на посветителя – Аврелий Етерналис, който е служил като писар при римския провинциалния управител. Находката се датира към III – IV в. от н.е. и характеризира материалната култура на поселенията в района на античния град Никополис ад Иструм. (Сн. 10)

Посветителният надпис бе открит при поредните теренни обхождания на българо-британската археологическа експедиция, под ръководството на проф. Андрю Поултър и н.с. Иван Цървов от Регионален Исторически музей – В.Търново. В експедицията на територията на Община – Павликени участваха студенти от Великотърновския университет “Св.св.Кирил и Методий”, британски археолози и геофизик. Всички те имаха възможност да разгледат и останалите експонати от периода на античността, изложени в експозицията на Павлиkenския Исторически музей. (Сн. 11)

През пролетта на 2007 год. в лапидариума на Исторически музей – Павликени бе съхранена още една каменна стела, намерена в землището на с.Недан. Надгробната плоча е с размери 2,28 – 1,08 – 0,66 м, а изработката и украсата и са идентични с тези на стелата от с.Бутово. Разликата между двете находки е само липсата на надпис при втората. (Сн. 12)

Във фонда на музея това лято бяха прибрани и пет бази на антични колони от с.Паскалевец . На север от съвременното село е имало светилище на Тракийския конник, датирано към II – IV в.от н.е., а в югоизточна посока се е намирало и антично селище. Античните бази вероятно са от светилището, а са намерени в могила до съвременното село по време на Руско-турската война. Находките са били прибрани в църковния двор, но църквата отдавна не е действаща. За съжаление от същото село иманярите успяха да присвоят уникален каменен пиедестал с релефни изображения от глави на бик. (Сн. 13)

През лятото на 2007 год. колекцията на павликенския музей от антични паметници на културата се обогати с още три римски колони – две от с.Патреш и една от с.Недан. Прибирането на трите антични колони е поредното усилие на музея да съхрани движещите паметници на културата на територията на Община – Павликени.

Колоните от землището на с.Патреш станаха печално известни след журналистическото разследване на телевизия bTV за иманярската група в района. За археолозите и специалистите те са отдавна известни като находки от местните древни селища . Съвременното с.Патреш се намира на 36 км северозападно от В.Търново, на територията на Община – Павликени. През селото текат две малки рекички, които го разделят на три махали. На изток от Патреш те се събират и образуват р.Елия, ляв приток на р.Янтра. Около изворите на тия две рекички е имало селища още в дълбока древност. Намерените в района на селото каменни и железни оръдия на труда, монети, фрагменти от керамика, останки от зидове свидетелстват за тракийски селища от преди две хиляди години. (Сн.15,16)

В м.Манастира, на 1,5 км западно от днешното с.Патреш, са открити останки от римска вила т.н. тип „рустика” на местен робовладелец, датирана II – III в. от н.е. Намерените там през 1969 г. четири основни камъка , разположени в посока изток-запад, предполагат това. Селището в

м.Манастира е било свързано с пряк път до м.Бели бряг край Павликени, където също е имало антично селище.

Друго антично селище се е намирало в м.Горното ливаде, а в близост до него е имало стражева военна кула. Сградите от това селище са били изградени от камък, хоросан и тухли, а за тяхната монолитност говорят намерените две колони, бази и капители, останки от зидове и други находки. През 1921 г. в същата местност е разкрита и римска гробница, в която са намерени фрагменти от битова керамика, лакремарий (ритуален съд за събиране на сълзи), медни и сребърни монети. Навярно от това селище са и двете колони, които в средата на миналия век са преместени в центъра на съвременното село. (Сн. 17,18, 19)

Колоните от с.Патреш са с почти еднакви размери : едната е с дължина 290 см и диаметри 50 см и 65 см в двата края . Другата колона е с дължина 250 см и с диаметри – 65см и 70 см.

Третата колона е прибрана от землището на с.Недан, в близост до селската чешма. Тя е най-дълга – 350 см и с диаметри 55 и 60 см. Тази колона, както и съхранената вече в музея надгробна плоча от м.Хърка на същото село, са част от няколко уникални паметници на културата от периода на античността. Те също са отдавна известни на специалистите и са доказателство за материалната култура на една отминала епоха. През древността между селата Недан и Бутово е минавал важен римски път от Нове (Свищов), през Павликени, Бяла черква, Дискодуратера (днес с.Гостилица, Габровско) за Аугуста Траяна (Ст.Загора), Константинопол и Мала Азия. Пак в този район е минавала и границата между двете римски провинции Тракия и Мизия. Граничната линия пресичала землищата на селата Масларево – Бутово, Сухиндол, Горско Косово. Доказателство за това са намерените погранични каменни стълбове с надписи между Мизия и Тракия. Те са поставени през 136 год. от н.е. от извънредния пълномощник на император Хадриан – Марк Антоний Руф. Един от тези стълбове е намерен край с.Бутово и преместен по-късно в с.Недан. Понастоящем е вграден пред олтара на църквата в с.Недан. (Сн. 20, 22)

Независимо, че по селата хората с неохота се разделят с архитектурните си находки, прибирането на движимите паметници на културата в Община - Павликени ще продължи. Всички те са собственост на държавата и местото за съхранението им е в музеите, а не по селските ниви и поляни. Експонирането им в музея дава възможност не само за съхранението им, но и за тяхното проучване. Така те стават достояние не само на специалистите, но и на по-широк кръг от ценители на историята. И разбира се така са малко защитени от посегателствата на иманяри и недоброжелатели. За съжаление тази мярка е доста закъсняла и на много места по селата на общината отдавна са изчезнали безценни архитектурни паметници на културата.

НЕЛИ ЦОНЕВА ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ - ПАВЛИКЕНИ

ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ - ПАВЛИКЕНИ В НАВЕЧЕРИЕТО НА СВОЯТА 30 ГОДИШНИНА (Резюме)

През 2008 год. ще се навършват 30 години от създаването и официалното откриване на Исторически музей – Павликени. В продължение на 30 години музеят съхранява и популяризира, издирва и проучва културно-историческото наследство на Павликени и 20-те селища от община Павликени. Във фондовете на музея се съхраняват над 20 хиляди фондови единици движими паметници на културата. Чрез публикуваните материали в научната литература, в местния и регионален печат, както и чрез разпространените вече печатни издания, музеят допринася за популяризиране историята на Павликенския край. Като един от малкото културни институти в града Историческият музей има съществена роля за патриотичното и естетическо възпитание на младото поколение в общината ни.

Исторически музей - Павликени се помещава в самостоятелна двуетажна сграда по проект на арх. Теофил Теофилов и разполага с 600 кв.м. площ за постоянната си експозиция. Над входа на сградата има монументално художествено пано по проект на художника Григор Спиридонов, изпълнението на което е дело на скулптура проф. Георги Чапкънов. На първия етаж на сградата е разположена “Художествена галерия”, която разполага с около 200 произведения на изкуствата – живопис, графика и скулптура. На втория етаж на музея е подредена общо историческа експозиция, в която по хронологичен ред е проследена историята на Павликени и региона. Показаните музейни ценности са тематично подредени в разделите: “Археология”, “Възраждане”, “Етнография”, “Нова и най-нова история”.

Успоредно с постоянната музейна експозиция ежегодно в залите на музея се уреждат временни тематични изложби, посветени на юбилейни годишнини или на актуални теми и събития от историята на Павликени и района. За периода от 2000 до 2007 год. в музея са уредени 14 тематични изложби, като 4 от тях са гостуващи от други музеи или институции, а 10 са с материали от фонда на музея.

Друго направление в дейността на Исторически музей – Павликени е научно изследователската работа и популяризирането в научната литература на отделни аспекти от историческото минало на Павликени и района. За последните 10 години дело на музея са 6 печатни издания – 3 книги, посветени на историята на гр. Павликени и 3 рекламни дипломи, представящи съответно църквата, музея и града.

Основна дейност на Исторически музей – Павликени е събирателската работа. Обогатяването на фонда на музея става предимно чрез дарения или в резултат на събирателска дейност, тъй като средства за откупки на музейни предмети няма. През настоящата 2007 година фонда на музея надхвърли 20 хиляди фондови единици, като броят на движимите паметници на културата е много по-голям. Само през последните две години дарителите на музея са над 20 жители на Павликени. Подаряват се колекции от снимки, архивни документи, етнографски предмети, стари инструменти и предмети на бита, книги и картини.

НЕЛИ ЦОНЕВА

